

Imagotipski potencijal Kraljskog Dalmatina

Postružin, Valentina

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:543359>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za stariju hrvatsku književnost

IMAGOTIPSKI POTENCIJAL *KRALJSKOG DALMATINA*

DIPLOMSKI RAD

8 ECTS-bodova

Valentina Postružin

Zagreb, 04. srpanja 2022.

Mentor

Prof. dr. sc. Davor Dukić

Sažetak: U radu se nudi prikaz imagotipskog potencijala *Kraljskog Dalmatina*. *Kraljski Dalmatin* je imagološki zanimljiva publikacija zbog konteksta u kojem je izlazio i komplicirane političke situacije toga razdoblja. Cilj i svrha izlaženja bila je uspostavljanje i učvršćivanje francuske uprave u Dalmaciji. Imagotipski potencijal *Kraljskog Dalmatina* čine heteropredodžbe i autopredodžbe koje se mogu pronaći u tekstovima periodika. U *Kraljskom Dalmatinu* Dalmacija se definira kao vlastiti geokulturni prostor. Vrednuje se i pozitivnim i negativnim atributima (npr. slavna i plodna; prostrta, zanemarena zemlja slavne prošlosti; zapuštena, gospodarski slabo razvijena). Strani prostori vrednuju se pozitivno ili negativno s obzirom na to jesu li Napoleonovi saveznici ili neprijatelji. Pozitivno se vrednuju prostori koji su pod Napoleonovom vlašću i zemlje koje ratuju na francuskoj strani (Francuska, Španjolska, Osmansko Carstvo, Danska, Švedska, Njemačka), a negativno se vrednuju sve neprijateljske zemlje (Engleska, Austrija, Mletačka Republika, Portugal, Rusija). *Kraljski Dalmatin* vrijedan je izvor za proučavanje dalmatinskog kulturnog imaginarija.

Ključne riječi: *Kraljski Dalmatin*, heteropredodžba, autopredodžba, kulturni imaginarij

Summary: The paper presents imagological potential of *Kraljski Dalmatin*. In terms of imagology *Kraljski Dalmatin* is rather interesting publication thanks to the circumstances of its publishing and complex political situation of the given period. The purpose of its publishing was the establishment and consolidation of the French administration in Dalmatia. The imagological potential of *Kraljski Dalmatin* consists of hetero-images and auto-images, which are found in the periodical. In *Kraljski Dalmatin*, Dalmatia is defined as its own geo-cultural space. It is also evaluated with both positive and negative attributes (e.g. glorious and fruitful; a neglected land of glorious past; economically underdeveloped). Foreign spaces are assessed positively or negatively depending on whether they are Napoleon's allies or enemies. Spaces under Napoleon's rule are given affirmative attribution (France, Spain, Ottoman Empire, Denmark, Sweden, Germany) unlike hostile countries (England, Austria, Republic of Venice, Portugal, Russia). In terms of imagology *Kraljski Dalmatin* is a valuable resource for studying the Dalmatian cultural imagery.

Key words: *Kraljski Dalmatin*, hetero-image, auto-image, cultural imagery

Sadržaj

1. UVOD.....	3
2. OSNOVNI PODACI O TISKOVINI I NJEZINOJ PROUČENOSTI	5
2.1 Proučenost	6
2.2 Kulturološka važnost <i>Kraljskog Dalmatina</i>	6
3. POVIJESNI KONTEKST NASTANKA	8
4. GEOKULTURNI PROSTORI ZASTUPLJENI U <i>KRALJSKOM DALMATINU</i>	10
4.1 Rekonstrukcija i analiza književnih predodžbi i stereotipa o stranim zemljama i narodima (heteropredodžbe)	11
4.2 Francuska.....	11
4.2.1 Pastirska pisma i biskupske poslanice	16
4.2.2 Francuska vlast u Dalmaciji.....	17
4.2.3 Protiv Mletačke Republike i Austrije	19
4.3 Neprijatelj	20
4.3.1 Engleska.....	20
4.3.2 Rusija.....	23
5. REKONSTRUKCIJA I ANALIZA KNJIŽEVNIH PREDODŽBI I STEREOTIPA O VLASTITOJ ZEMLJI I NARODU (AUTOPREDODŽBE)	25
6. ZAKLJUČAK	30
7. LITERATURA.....	32

1. UVOD

Predmet ovog rada je istraživanje imagotipskog potencijala *Kraljskog Dalmatina*. *Kraljski Dalmatin* prve su novine na hrvatskom jeziku i jedan od važnijih periodika u hrvatskoj književnoj kulturi prve polovice 19. stoljeća. Periodična publikacija može biti imagološki zanimljiva ako utvrdimo da posjeduje određeni imagotipski potencijal. Imagološki relevantni podaci vezani su uz razdoblje u kojem publikacija izlazi, kontekst nastanka, društvenu i političku djelatnost uz koju je publikacija vezana i slično. Svi ti podaci pomažu u rekonstrukciji i analizi književnih predodžbi i stereotipa o stranim zemljama i narodima (heteropredodžbe) te o vlastitoj zemlji i narodu (autopredodžbe). Poticaj za pisanje ovog rada bio je zanimljiv kontekst nastanka *Kraljskog Dalmatina*, odnosno političke okolnosti i djelatnosti vezane uz pokretanje publikacije. *Kraljski Dalmatin* pokreće nova francuska vlada, a sam list postaje izraz novog političkog ozračja nastalog dolaskom Francuza. Osim toga, novine su jedan od najboljih izvora za uvid u kulturu i život Dalmacije toga vremena. Cilj ovog rada je istražiti koji su geokulturni prostori zastupljeni u *Kraljskom Dalmatinu*, na koji su način prezentirani te kako su vrednovani. Dakle, cilj je pronaći i analizirati heteropredodžbe i autopredodžbe geokulturnih prostora zastupljenih u *Kraljskom Dalmatinu*.

U prvom dijelu rada navest će se osnovni podaci o tiskovini i njezinoj proučenosti, a to znači podaci o vremenu izlaženja, jeziku periodika, urednicima te dostupnoj literaturi. U sljedećem poglavlju analizirat će se povijesni kontekst nastanka novina jer je to imagološki relevantan aspekt. Nakon Mira u Požunu krajem prosinca 1805. godine Dalmacija je pripala francuskoj Kraljevini Italiji. Na čelo francuske vlade u Dalmaciji kao generalni providur dolazi Mlečanin Vincenzo (Vicko) Dandolo. Njegovim nastojanjem pokrenut je *Kraljski Dalmatin*. Svrha lista bila je uspostavljanje i učvršćivanje francuske uprave u Dalmaciji. No, list je trebao poslužiti i kao pomoć u obnovi privredno i kulturno zapuštene Dalmacije o čemu svjedoče brojni članci.

U trećem dijelu rada analizirat će se koji su geokulturni prostori zastupljeni u *Kraljskom Dalmatinu*, na koji su način prezentirani i kako su vrednovani. U krug tematski najzastupljenijih geokulturnih prostora na stranicama *Kraljskog Dalmatina* ulaze Dalmacija, Francuska, Italija, Austrija, Rusija, Španjolska i Engleska. Nešto manje zastupljeni prostori su Osmansko Carstvo (Turska), Portugal, Švedska, Danska, Prusija (Njemačka). Pitanje je čiji kulturni imaginarij možemo istraživati u *Kraljskom Dalmatinu*? Koji se geokulturni prostor vrednuje kao vlastiti, a koji kao strani? *Kraljski Dalmatin* Dalmaciju definira kao vlastiti geokulturni prostor. Najviše članaka u *Kraljskom Dalmatinu* tematski obrađuje Napoleonove ratove i stoga je glavno

semantičko polje iz kojeg možemo sažeti ključne atribute tematiziranih geokulturnih prostora rat. Strani prostori vrednuju se pozitivno ili negativno s obzirom na to jesu li Napoleonovi saveznici ili neprijatelji.

Zadnji dio rada obuhvaća rekonstrukciju i analizu književnih predodžbi i stereotipa o nekim stranim zemljama (heteropredodžbe). Analizira se Francuska, s obzirom na to da je nakon Dalmacije tematski najzastupljeniji geokulturni prostor, te prostori koji se vrednuju kao neprijateljski. Na samom kraju analiziraju se književne predodžbe i stereotipi o Dalmaciji kao vlastitom prostoru (autopredodžbe).

2. OSNOVNI PODACI O TISKOVINI I NJEZINOJ PROUČENOSTI

Kraljski Dalmatin / *Il Regio Dalmata* (1806–1810) najstarija je periodična publikacija na hrvatskom jeziku i jedan od najvažnijih periodika na samom početku hrvatskog novinstva. Josip Horvat za *Kraljski Dalmatin* piše da su to „bile prve novine na hrvatskom jeziku“, a „hrvatski tekst bio je doslovan prijevod talijanskog dijela lista“, sa slabim, često nerazumljivim i skraćenim prijevodom.¹ Zbog potonjeg većina istraživača slaže se da „ne valja reći da je *Kraljski Dalmatin* prvi hrvatski list: ovo su talijanske novine s hrvatskim prijevodom (...)“.² Vinko Brešić navodi primjer drugačijeg mišljenja iz *Povijesti hrvatske književnosti* Ive Frangeša koji: „U poglavlju o romantizmu, odnosno ilirizmu i apsolutizmu, *Kraljski Dalmatin* naziva prvim hrvatskim tjednikom.“³

Izlazio je u Zadru u doba francuske vlasti, između 12. srpnja 1806. i 1. travnja 1810. godine kao tjednik (subotom), a od sredine 1809. povremeno. Novine su tiskane dvojezično, na osam stranica, svaka je stranica bila razdijeljena na dva stupca, prvi talijanski, a drugi hrvatski. Hrvatski članci u *Kraljskom Dalmatinu* uglavnom su prijevodi s talijanskog jezika. U tom razdoblju objavljeno je 176 brojeva na 1420 stranica u nakladama od 600 do 1000 primjeraka. *Kraljski Dalmatin* zapravo su pravno-političke novine čiji je izdavač bila dalmatinska vlada pod francuskom upravom. Tiskane se u tiskari Antuna Luigija Battare u Zadru.

Kraljski Dalmatin je od br. 1 (12. srpnja 1806) do br. 36. (21. rujna 1809) uređivao pisac i publicist Bartolomeo Benincasa, glavar javne nastave u dalmatinskoj vladi u Zadru tijekom francuske uprave u Dalmaciji. U tom poslu pomagao mu je, a ponekad ga i zamjenjivao Ivan Kreljanović Albinoni, hrvatski intelektualac iz Zadra, te poslije njega bivši dominikanac i propovjednik Nikola Dominik Budrović (1773–1847), kasnije gimnazijski nastavnik poetike, retorike i vjeronauka.

S obzirom na to da su hrvatski članci u *Kraljskom Dalmatinu* uglavnom prijevodi s talijanskog jezika, bilo je potrebno pronaći prevoditelje. Posao prevođenja obavljali su zadarski franjevci Andrija Kadčić i Paško Jukić. Nakon Jukićeve smrti u listopadu 1806. godine posao preuzima već spomenuti dominikanac Nikola Dominik Budrović. Pisma koja je Vincenzo Dandolo

---

¹ Horvat, 2003: 46.

² Brešić, 2014: 196.

³ Isto, 255.

razmjenjivao s nekoliko svećenika svjedoče o poteškoćama pronalaska prevoditelja koji dobro poznaju i talijanski i hrvatski jezik.⁴

2.1 Proučenost

Kraljski Dalmatin relativno je slabo proučen o čemu svjedoči malo dosad objavljene literature. Prvo veće djelo o prvim novinama na hrvatskom jeziku monografija je Petra Karlića *Kraljski Dalmatin (1806 – 1810)*, objavljena 1912. u Zadru. To je prva monografija o jednim hrvatskim novinama uopće. U njoj Karlić daje kratak povijesni pregled političkih vlasti u Dalmaciji do dolaska Napoleona, zasebno analizira svako godište novina objašnjavajući povijesni kontekst te navodeći dodatne izvore. Sve to njegovu monografiju čini osnovnom literaturom u istraživanju *Kraljskog Dalmatina*. Tek nakon izlaska Karličeve monografije počinje se objavljivati više članaka i rasprava o ovom periodiku. Karlić smatra da je jedan od razloga slabe recepcije i istraženosti *Kraljskog Dalmatina* malo primjeraka potpuno očuvanih novina. No, povodom 200. obljetnice *Kraljskog Dalmatina* 2006. godine započelo je objavljivanje pretiska novina, a njihov sadržaj je sistematiziran. Pretisak prvog godišta objavljen je 2006. godine, pretisak drugog i trećeg godišta tiskan je 2007. godine, a pretisak četvrtog i petog godišta *Kraljskog Dalmatina* izašao je 2008. godine. Pretisci su objavljeni u četiri sveska. Peti svezak pretiska nosi naslov „Knjiga o *Kraljskom Dalmatinu*“ i sadrži važne podatke o tiskovini. Između ostalog nudi izbor iz literature o *Kraljskom Dalmatinu*, bibliografiju periodika te literaturu o njemu.⁵

2.2 Kulturološka važnost *Kraljskog Dalmatina*

Kraljski Dalmatin dragocjen je izvor za proučavanje dalmatinske kulture s početka 19. st. te pomoć u rasvjetljavanju prilika i stanja u Dalmaciji tijekom tog razdoblja. S imagološkog stajališta on je zanimljiv izvor za proučavanje dalmatinskog kulturnog imaginarija. Unatoč lošim prijevodima s talijanskog na hrvatski (zbog neprovedene standardizacije hrvatskog jezika i nepostojanja stručnog nazivlja), neosporiv je doprinos *Kraljskog Dalmatina* afirmaciji hrvatskoga jezika te rušenju predrasuda o njemu kao manje vrijednom. Novine pune četiri

---

⁴ Vidi *Peti svezak: Knjiga o Kraljskom Dalmatinu*, 2011: 49–50.

⁵ Za detaljan popis literature vidjeti *Peti svezak: Knjiga o Kraljskom Dalmatinu*, 2011: 483–485.

godine izlaze na hrvatskom jeziku, što je omogućilo da onaj dio dalmatinskog društva koji je komunicirao isključivo hrvatskim jezikom doznaje obavijesti iz zemlje i svijeta koje su dotad bile posredovane drugim jezicima: talijanskim, njemačkim ili francuskim. Na taj način hrvatski se jezik potvrdio kao jezik prikladan za svakodnevnu komunikaciju i poslovanje.

3. POVIJESNI KONTEKST NASTANKA

U rekonstrukciji kulturnih imaginarija imagotipski relevantni podaci mogu biti vezani uz kontekst nastanka i izlaženja određene periodične publikacije, povijesno razdoblje kojem pripada te društvenu i političku djelatnost uz koju je publikacija vezana.⁶ U slučaju *Kraljskog Dalmatina* osobito je važan kontekst nastanka i politička situaciju u Dalmaciji toga vremena bez obzira na to koji aspekt novina istražujemo. Općenito, zbog komplicirane političke situacije hrvatskih zemalja toga razdoblja, te kriterije ne možemo zanemariti u proučavanju većine publikacija koje su izlazile na hrvatskim prostorima u 19. stoljeću. Već i letimičan uvid u periodike svjedoči u prilog toj činjenici.

Nakon skoro 400 godina mletačke vlasti u Dalmaciji, padom Mletačke Republike i Mirom u Campoformiju 17. listopada 1797, Dalmacija je (zajedno s Istrom, kvarnerskim otocima i Bokom Kotarskom) došla pod austrijsku vlast. Ne zadugo jer već krajem prosinca 1805. godine Mirom u Požunu, koji je potpisala s Francuskom, Austrija se odriče Istre i Dalmacije. U Dalmaciji se uspostavlja francuski režim, a Napoleon Istru i Dalmaciju pripaja francuskoj Kraljevini Italiji. Na čelu francuske vlade u Dalmaciji kao generalni providur našao se Mlečanin Vincenzo (Vicko) Dandolo. Upravo njegovim nastojanjem pokrenut je *Kraljski Dalmatin*, što potvrđuje i članak u 4. broju prvog godišta 1806. U članku se nabroja sve što je Dandolo napravio u prvih 28 dana od dolaska na vlast, između ostalog i da „Pripravlja, i naređiva način s kojim se ima ispisati jedan list prozvan *Kraljski Dalmatin* neka redovito bude izaći na svitlost toliko latinskim, koliko hrvatskim jezikom (...)“⁷ (KD, 1806, 4, 26). Dandolo je u Zadar stigao 3. srpnja 1806, a već 12. srpnja počinje izlaziti *Kraljski Dalmatin*. Novoj vlasti žurilo se s izdavanjem lista. Sam list odraz je novog političkog ozračja nastalog dolaskom Francuza. Bio je to najbolji i najbrži način na koji se moglo doprijeti do domaćeg stanovništva, s obzirom na otežano sporazumijevanje. List je postao moderno sredstvo javnog priopćavanja, službeno glasilo vlade koji, između ostalog, donosi propise, odluke i zakone nove vlasti. Njegova glavna svrha bila je uspostavljanje i učvršćivanje francuske uprave u Dalmaciji. S druge strane, Dandolo je nastojao obnoviti zanemarenu Dalmaciju za što mu je također trebao poslužiti

---

⁶ Pageaux (2009: 133-134) ističe da se u proučavanju „slika“ o stranim zemljama ne treba zadovoljiti samo književnim tekstovima već valja pogledati kako se i u drugim područjima, npr. tisku, javljaju „imagološki“ zanimljivi tekstovi jer su slike koje oni prenose usko povezane s povijesnim, društvenim i kulturnim datostima.

⁷ Svi su navodi preuzeti iz pretiska *Kraljskog Dalmatina* (dalje označen kraticom KD) i doneseni u suvremenoj grafiji. Zadržano je izvorno pisanje imena i izraza velikim slovima jer to katkad ima i vrijednosne implikacije. Iza kratice KD, poslije oznake godine dolazi podatak o broju novina, nakon čega se navodi broj stranica.

Kraljski Dalmatin. Mnogobrojni članci u novinama svjedoče o reformama koje je nova vlast nastojala provoditi.

Prije dolaska Francuza Dalmacija je skoro 400 godina bila pod mletačkom upravom. Dolaskom nove vlasti započelo je novo političko, ali i gospodarsko ozračje. Francuskoj se vlasti pripisuju kulturni i gospodarski napredak Dalmacije u kratkom vremenu. Dandolo aktivno nastoji unaprijediti Dalmaciju, po kojoj i sam puno putuje kako bi upoznao potrebe zemlje i naroda, a naravno i da pridobije što više naklonosti stanovništva. Vjerojatno je najznačajniji doprinos francuske vlasti prosvjetiteljska i prosvjetna djelatnost. Otvarale su se škole, nastojalo se obrazovati narod za poljoprivredu, uređivale su se ceste i putevi. U svemu tome pomagali su članci u *Kraljskom Dalmatinu*, stoga se novine s razlogom smatraju jednim od glavnih obilježja preporoda koji je Dalmacija doživjela dolaskom Francuza. Ipak, s veličanjem francuske vladavine u Dalmaciji ne slažu se svi. Ivo Hergešić u svojoj knjizi *Hrvatske novine i časopisi do 1848.* u jednoj bilješci navodi i primjere autora koji „u novije doba strože sude o blagodatima francuskog vladanja u našim krajevima“⁸ Nadalje, Hergešić ističe

Ne valja reći, da je *Kraljski Dalmatin* prvi hrvatski list: ovo su talijanske novine s hrvatskim prijevodom, a sama ta činjenica dostaje da nacionalno-hrvatske zasluge francuske uprave svedemo na pravu mjeru.⁹

Ipak, Hergešić se slaže da je *Kraljski Dalmatin* važan čimbenik preporoda zapuštene Dalmacije.

U prvom broju navodi se da „U Zadru, i po svoj vašoj Dalmaciji dosada nije bilo nigda jednoga lista razrednoga, oliti fogiio [sic!] periodiko, od otadžbine, veoma korisna zabava u svakom gradu, i mistu, a navlastito u glavnome, kojega toliko prostrana država. (...) Parvo svega na ovi list bit će metnute Stvari, i novine unutrenje od Dalmacije...“ (KD, 1806, 1, 2) Iako prije svega zamišljen kao sredstvo učvršćivanja nove vlasti, pokretanje *Kraljskog Dalmatina* svjedoči i o njenoj brizi za kulturu i prosvjetiteljsku djelatnost. U nastavku istog članka govori se kako će talijanski tekst biti prenesen „u slavni Arvazki jezik“, i to ne samo za one koji ne znaju talijanski, nego i za one koji se radije koriste svojim materinskim jezikom. Unatoč postojanju jezičnih i prevoditeljskih problema, hrvatski jezik dobio je zasluženo mjesto u skladu s francuskim načelima jednakosti i slobode koja vode računa o narodnom jeziku domaćeg stanovništva.

---

⁸ Hergešić, 2005: 26.

⁹ Isto, 27.

4. GEOKULTURNI PROSTORI ZASTUPLJENI U *KRALJSKOM DALMATINU*

„Predmetno kazalo“ *Knjige o Kraljskom Dalmatinu* pokazuje da u krug tematski najzastupljenijih geokulturnih prostora na stranicama *Kraljskog Dalmatina* ulaze Dalmacija, Francuska, Italija, Austrija, Rusija, Španjolska i Engleska. Nešto manje zastupljeni prostori su Osmansko Carstvo (Turska), Portugal, Švedska, Danska, Prusija (Njemačka). Najviše članaka u *Kraljskom Dalmatinu* tematski obrađuje Napoleonove ratove i bitke francuske vojske, potpisivanja sporazuma među državama, ratove drugih zemalja koji se izravno ili neizravno tiču Francuske, vojne proglose i slično. Stoga ne čudi da je glavno semantičko polje iz kojeg možemo sažeti ključne atribute tematiziranih geokulturnih prostora 'rat'. Znatno manje članaka tematizira unutrašnjopolitičku ili gospodarsku situaciju prostora koji se vrednuju. No, većina takvih tekstova, iako ne uvijek, vrijednosno je neutralna.

U istraživanju geokulturnih prostora zastupljenih u *Kraljskom Dalmatinu* imagološki zanimljiva činjenica koju valja uzeti u obzir jest politička situacija u Dalmaciji. Novine su službeno glasilo francuske vlade na čijem su čelu većinom talijanski činovnici. Jedino su prevoditelji domaći, ali uglavnom svećenici. S obzirom na to, postavlja se pitanje čiji kulturni imaginarij možemo istraživati u *Kraljskom Dalmatinu*? Koji se geokulturni prostor vrednuje kao vlastiti, a koji kao strani? U samom *Kraljskom Dalmatinu* mapiranje prostora vidljivo je u članku prvog broja u kojem se objašnjava smjer i sadržaj lista, a koji navodi da će se u listu objavljivati stvari i novosti koje se tiču Dalmacije, da narod može vidjeti dobre odluke vlasti i plodove njihova rada. K tome će se donositi i političke novosti kraljevstva talijanskog i drugih krajeva,... (KD 1806, 1, 2). Neosporno, *Kraljski Dalmatin* Dalmaciju definira kao vlastiti geokulturni prostor. Uostalom, novine se distribuiraju prvenstveno za područje Dalmacije i namijenjene su tamošnjem stanovništvu. No stanovništvo Dalmacije nije samo hrvatsko. Članovi uprave i činovnici većinom su Talijani, stoga ne čudi što je glavni jezik novina talijanski. Nadalje, Dalmacija je dio francuske Kraljevine Italije, koja je dio Francuskog (Napoleonovog) carstva. To je osobito vidljivo u izvještajima koji se tiču Napoleona i francuske vlasti, a koji su pisani u duhu francuske politike. S obzirom na kompliciranu političku situaciju Dalmacije, iako je vlastiti geokulturni prostor definiran, ne treba ga shvatiti jednoznačno. Potrebno je osvijestiti još jedan prostor koji se ne označava uvijek izravno kao vlastiti, ali se iz njegove vizure artikuliraju mnogi stavovi, a to je prostor Francuske.

Granice tuđih prostora su jasne. Zna se tko su saveznici, a tko neprijatelji. U *Kraljskom Dalmatinu* pozitivno se vrednuju prostori koji su pod Napoleonovom vlašću, zemlje koje ratuju na francuskoj strani, a negativno se vrednuju sve neprijateljske zemlje. Vrednovanje Drugoga

mijenja se kako se mijenja njegov politički odnosi prema Francuskoj. Neki geokulturni prostori zastupljeni u *Kraljskom Dalmatinu* prezentirani su u duhu francuske politike i s obzirom na to rade li na korist Napoleonu ili ne. Engleska je glavni neprijatelj Francuske, pa tako i neprijatelj svih naroda. Na tragu toga za Portugal se kaže da „niti ide ni naprid ni nazad... ali bit će dobro kada zabrani Engleskoj u svoje luke.“ (KD 1807, 4, 26). Španjolska se opisuje kao zemlja koja doživljava preporođenje zbog prijateljstva s Napoleonom. U nekim kontekstima spominje se bivša Mletačka Republika, najčešće u negativnom svjetlu i u usporedbi s francuskom vlašću kako bi se pokazalo koliko je stanje u Dalmaciji pod sadašnjom vlašću bolje.

4.1 Rekonstrukcija i analiza književnih predodžbi i stereotipa o stranim zemljama i narodima (heteropredožbe)

4.2 Francuska

Francuska je nakon Dalmacije tematski najzastupljeniji geokulturni prostor. Nova vlast u Dalmaciji koristila je prostor *Kraljskog Dalmatina* kako bi stvorila pozitivno ozračje vezano uz Napoleona i francusku upravu. Predodžbe o Francuskoj možemo analizirati s nekoliko točaka. Prije svega Francuska se atribuirala kao veliko i moćno carstvo na čelu s najboljim vladarom svijeta, Napoleonom, koji uspješno vodi ratove kojima u Europi želi ostvariti zajednički mir. O tome svjedoče izvještaji o bitkama i uspjesima francuske vojske i njenih saveznika. To su najčešće članci službene vlasti ili vijesti prenesene iz francuskih novina. Tu su i poslanice biskupa objavljene u novinama povodom blagdana, Napoleonova rođendana ili proslave vojnih uspjeha. U poslanicama se veličaju francuska vlast, uspjeh francuske vojske i Napoleon. Kroz tekstove o Napoleonu također se mogu iščitati vrijednosne predodžbe o Francuskoj, na primjer u člancima koji izvještavaju o proslavi Napoleonova rođendana u dalmatinskim gradovima i veličaju „velikog vojvodu“. Zanimljivi su tekstovi koji pišu o francuskoj vlasti u Dalmaciji, osobito kada se uspoređuje s prethodnom mletačkom ili austrijskom vlašću.

U *Kraljskom Dalmatinu* objavljena je prva novinska vijest na hrvatskom jeziku¹⁰, a izvještava o oslobođenju Dubrovnika od opsade Crnogoraca i Rusa u srpnju 1806. godine. Članak donosi više od puke vijest o vojnom sukobu. Već u prvim rečenicama članka jasno se razdvajaju dva

---

¹⁰ KD 1806, 3, 17.

vrijednosna pola, mi – oni. Crnogorci su označeni kao neprijatelj koji želi svoj gnjev „proliti varhu nas“ (KD 1806, 3, 17). Pripovjedač se identificira s onima koje neprijatelj napada. Članak se daljnjim izvještavanjem sve više udaljava od objektivnog tona novinske vijesti o čemu svjedoči dramatičan opis stanja u gradu:

Svaki u gradu istinito virovaše da je pristupio posljednji čas od skončanja, i poraženja. Ni staro, ni mlado, ni žensko, ni muško od svake vrste i dostojanstva imadoše ufanje uteći živi... (KD 1806, 3, 17)

Dramatičan ton pojačava važnost intervencije francuske vojske i njenu spasiteljsku ulogu. Spašavanje grada završava tako što hrabri francuski general Molitor sa „svojim vrijednim vojnicima, naskoči, razbi i rastjera oni naslap razdarti vukova.“ U tekstu ga se naziva „Anđeo od providenja ucviljenu gradu“ (KD 1806, 3, 17).

U ratnim izvještajima gotovo uvijek se preuveličava odnos snaga Francuske i neprijatelja. Često se ističe da je francuska vojska malobrojna u odnosu na mnogobrojnu neprijateljsku vojsku. Vijest o pobjedi Francuza nad neprijateljima koji su branili Danzig, Neiss i Stralsund navodi kako je neprijateljska vojska izašla:

u broju od dvi iljade i više ljudi, i snažno udariše na jedno malahno tvrdo Franaško u kojem ne bijaše više od sto i pedeset ljudi“ No unatoč tolikoj razlici francuska vojska „otiraše i razbiše neprijatelja (...). Ovo slavodobitno i hrabreno dilo bilo jest dostojno biti i pohvaljeno i nadareno poštenjim od Cesara. (KD 1807, 17, 129)

Francuska vojska je hrabra, uspješna i jaka. Tako je na primjer, otok Hvar oslobođen ruske okupacije „hrabrošću uvijek slavodobitnih i jakih Francuza“ (KD 1807, 1, 8).

Prigodom obilježavanja prve godišnjice dolaska Francuza u Dalmaciju, Dandolo je 17. veljače 1807. izdao proglas u kojem uzdiže slavnu Napoleonovu vojsku, nabraja njene velike uspjehe i hvali francuske vojnike nastojeći time potaknuti dalmatinsko stanovništvo da se priključi ratnim pohodima:

Oni hrabri Francuzi koji uvijek puno časne užgane požude za slavu svoga poglavice i svoje domovine susreću sve smrtno pogibli za dostignuti vijenac od dobitka, (...) Oni valjani junaci koji slijedeći Neumarloga NAPOLEONA, ali noseći zapečaćenu u srcu njegovu veliku Priliku nahode da svaki neprijatelj jest jedna zaprika odveć slaba, a sva Europa jedna ravnica odveć tisna za njihova slavodobića. (KD 1807, 8, 63)

Tom prigodom objavljena je pjesma koju je u čast Francuza u Dalmaciji napisao Ivan Kreljanović. Pjesma je objavljena na talijanskom jeziku, a urednik se ispričava čitatelju što nema hrvatskog prijevoda jer nije bilo vremena: „nisu ovo stvari koje ugodnošću mogu prenijeti u tvoj jezik materinski“ (KD 1807, 8, 64)

I FRANCEZI IN DALMAZIA

*Sei tu? Ti veggo io pur, Donna guerriera,
Che d'Adria premi il destro lido? E quale
Mi slanci dalla tremula visiera
Insolita d'ardin luce immortale?
Si lieta, e non m'inganno? Orride l'ale
Non ti squassa all'intorno ostil bufera?
Ti stillano nel sen tabe f'rale
Le piaghe ancor aperte, e tu si altera? –
Il destin si cangio: del GRANDE ancella
Io son felice, or compie l'anno, e paga:
Che sorte Ei mi riserba assai più bella.
Figlio se il crin del verde lauro adorno
Ti fer le Muse, il mio gioir propaga:
Fa che viva ne Fasti un si bel giorno.*

*Ti si? Vidim li te to, ženo ratnice
koja držiš desnu stranu Jadrana? I koja
me odbija jasenovim štitom
neuobičajenom hrabrošću besmrtnje svjetlosti?
Sretna si i neću se prevariti? Strašnih valova
ne dijeli te iznutra neprijateljska oluja?
Ukapaju te u utrobu lomova
rane su još otvorene, a ti se mijenjaš?
Sudbina se promijeni, od velike sluškinje
ja sam sretna, sada navršava godine i plaća
da mi kocka sačuva ono najljepše.
Sine, ako ukras od zelenog lovora
ti naprave Muze, prenesi moje radovanje:
Neka živi u Fastima na ovako lijep dan.¹¹*

U četvrtom broju iz siječnja 1807. godine objavljeni su kratki informativni tekstovi o različitim zemljama Europe, tj. „onog dijela svijeta kojeg više poznajemo“ (KD 1807, 4, 25). Tekstovi uglavnom donose osvrt na aktualne političke i društvene prilike. Prvi članak izvještava o Francuskoj dajući joj određeno prvenstvo među drugim zemljama. Tekst je pun pohvala i veličanja Francuskog carstva koje se opisuje kao

prvo cesarstvo od svita, i rad puka, i rad zastavljenja, i rad snage vojničke, i rad Zakona, i rad hitrine, i rad mogućstva ne samo nad svom Europom, već i izvan Europe (KD 1807, 4, 26).

---

¹¹ Autor prijevoda: Jure Mihael Slavić.

Sličnim atributima opisuje se Francuska u članku koji izvještava o stanju u toj zemlji. Između ostalog, naziva se središtem civilizacije¹² u Europi:

Franca koja se je stopar oslobodila iz tmina od smutnje, u rukah NAPOLEONA, učinila jest sidališće od uljudstva u Europi, učionica slave vojničke, izgled svimi Kraljem koji žele učiniti čestite svoje puke. (KD 1807, 39, 305)

Jasno je da se uspjeh i napredak Francuske veže uz Napoleona, stoga se koristi svaka prilika da se spomenu slavni francuski glavar i njegove zasluge.

U broju 20, u svibnju 1807. godine, objavljena je „Pisma na čast i pohvalu cesara franceskoga, i kralja našega imenom Napoleona I.“¹³ pisana desetercima na način Kačićevih pjesama, ima 26 strofa po 4 stiha. Na osobit način veliča Napoleona, ističe njegovu nepobjedivost i nabraja sve što je osvojio. U uvodnom članku prije same pjesme urednik se obraća čitatelju apostrofirajući ga sa „Razumni štioce!“ te pita: „Što će reći pjesnici Osmana, Mandaljene, Ribanja i ost. kada u raskošnom njihovom pokoju dođe njimi u ruke ova pjesma koja slidi?“ Autor članka smatra da pjesma nije kvalitetna, nema ni mjere ni sklada. Zašto je onda objavljena? U šaljivom tonu autor zamišlja kako će pjesnici nabrojanih djela poslati pjesmu „na donji tavan Andrije Kačića iz Brista, neka je podade Starcu Milovanu da je zapiva pod guslom“. Starac Milovan sprema se zapjevati pjesmu uz gusle, no čim čuje prve stihove, baca gusle i odbija pjevati. Tek kad je u pjesmi čuo ime „Velikoga Napoleona“ skinuo je kapu s glave i „poče pivati sa svim srcem i na sav glas.“ Autor članka zaključuje da ovoj slabo sastavljenoj pjesmi dostojanstvo daje to što je sastavljena na Napoleonovu čast i pohvalu. Napoleon spašava i loše napisane pjesme (KD 1807, 20, 158). Nekoliko stihova koji veličaju Napoleona:

Još možete slobodno pivat
Nimajući ki će vam strah dati;
Jer se njega vaskolik svit straši,
Nimci, Turci, tere Karavlası.

---

¹² R. Florack (2007: 155) u članku koji analizira slike Francuske piše da je, od prosvjetiteljstva pa nadalje, zajednički nazivnik na koji možemo svesti pozitivne stereotipe o Francuskoj – slika Francuske kao personifikacije „civilizacije“.

¹³ Pjesma je jedini prilog koji je objavljen u hrvatskom dijelu novina, a kojega nema u talijanskom izvorniku (Horvat 2003: 47).

Vas svit rekoh preda njim trepeće,
Čujuć da je mogućan najveće;
Od svih kralji sadašnjega vika;
Do zapada i istoka svita.

Častite ga mudri Talianci,
Hvalite ga hrabreni Arvati,
Zašto vam je poštenje i dika,
Imat njega za zapovednika.

Diljem Dalmacije svečano su se slavile obljetnice dolaska francuske vojske. O tim se proslavama detaljno pisalo u *Kraljskom Dalmatinu*. Opisivane su kao svetkovine i blagdani, termin obično rezerviran za crkvena događanja. Javnim se proslavama trebalo približiti stanovništvu, ukazati na veličinu Napoleona te pridobiti svećenstvo i najuglednije građane.¹⁴ Tekstovi žele pokazati zadovoljstvo domaćeg stanovništva francuskom upravom. O proslavi u Makarskoj piše:

(...) varhu svetkovina učinjenih na uspomenu onoga dneva u kojem ulize u Makarsku oružje franačko. Bi svetkovan ovi blagdan bogoštovnim zafaljenjem od crkve i radostnim veseljem od puka na svakoljetni dan pet ožujka. (KD 1807,12, 93)

Dalje se u istom članku posebno naglašava uzbuđenje i ganuće mnoštva zbog ove prigode. Opisivanje svetkovine dolazi do kulminacije kada se vrlo dramatično, gotovo poetski, izvještava kako je u trenutku pjevanja *Tebe Bože*¹⁵ prestala padati kiša, a nebo se razvedrilo.

Dokle se pivaše Tebe Bože iznenadi razvedri nebo koje do onoga vrimena bijaše daždilo, hoteći po neki način nasladiti se od općena veselja: i uprav kako na posvetilišće Nehemije Prosinu Sunce, koje prvo bijaše oblaku. (KD 1807, 12, 93)

Na proslavi su, osim domaćeg stanovništva, bili i neki Bošnjaci iz Turske. Prema tvrdnjama u tekstu, oni su vijesti o slavljenju Francuza, svojih saveznika, prenijeli i u Tursku:

---

¹⁴ Vrandečić, Čuka 2007: 32.

¹⁵ Pjesma koja se prema Napoleonovom naputku pjevala u crkvama povodom pobjeda.

Odavaše svuda glas *Da je zdravo* i ne samo u ustim od Makarana, dali i od nekoliko Bošnjaka koji neustarpljeno otiđoše kazati puku od Turske zemlje koliko je dostojan biti čašćen, i koliko je čašćen uistinu hrabri, i glasoviti njegov Uvitnik (Saveznik). (KD 1807, 12, 93)

Ne znamo je li zaista bilo tako ili je to samo intervencija urednika koji je želio pokazati da se i stranci dive Francuskoj i Napoleonu, i to ne bilo koji, već Bošnjaci iz Turske, čime se podsjećaju na savezništvo dviju zemalja.

U izvještaju o proslavi u Sinju također se opisuje radosno raspoloženje domaćeg stanovništva prema Francuzima i hvali se francusko junaštvo:

Potom toga bihu obilato počašćeni od onih Varošana, koji se radovahu ukazati kako njim bijaše moguće njihovo veselje rãdi uspomene onoga čestita dneva, njihovu pohvalu prama slavodobitnom junaštvu Franaškomu, njihovu podložnu ljubav prama Kralju, i njihovu dužnu harnost za tolika dobra koja primaju, priviđaju i čekaju od novoga Vladanja (...). (KD 1807, 12, 96)

4.2.1 Pastirska pisma i biskupske poslanice

U prvom godištu *Kraljskog Dalmatina* objavljivalo se više pastirskih poslanica crkvenih glavara. Dandolo se oslanjao na njihovu pomoć stoga se preko biskupa i svećenstva nastojalo djelovati na narod kako bi prihvatio novu vladu i bio što odaniji Napoleonu. Poslanice imaju nekoliko zajedničkih tema koje se uvijek ponavljaju, a to su veličanje Napoleona i njegove vlade, pozivanje naroda na vjernost i poštovanje nove uprave te napredak Dalmacije pod Napoleonovom vlašću. Koriste se ustaljene fraze i tipizirani motivi, a Napoleon i Francuska uvijek su pozitivno atribuirani. Tako se Napoleon oslovljava s **NAPOLEON VELIKI**, ili samo **VELIKI**, **Preveliki Vitez**, **Otac**, **ČOVIK NAJVEĆI** (KD 1807, 34, 268). Primjeri iz poslanica:

Biskup Altei poslao je skradinskom kleru pismo u kojem veliča Napoleona riječima

napokon dočekasmo sriću da sada nad nam vlada najmoćni, i umitni kralj od svita, koji jest prikaza toliku izabranu želju za Dalmaciju... (KD 1806, 5, 38)

Povodom proslave uspostave francuske vlasti u Makarskoj, biskup u svom pozivu piše:

Dozivam vas o Sinovi poljubljeni da prikazete s nami zajedno Velikom Bogu naših Otaca vesela i bogoljubna čuđenja od zahvalnosti za tolike dužnosti koje ima Dalmacija prema Franzi. (KD 1807, 12, 94)

U svojoj pastirskoj poslanici makarski biskup o Napoleonu piše:

Najuzmnožitiji, i najmoćni Vitez svijeta Napoleon I. Cesar Franački i naš Kralj pridobrotvorni poslan je nami od Boga (...). Najveći od svijeta samovladar od svita jest vaš otac, vi ćete biti dionici njegova očinskog veličanstva. (...) Ne manja sreća priskočiti će našoj Dalmaciji pokle ga već kuša užgana svoga priporoditelja. (KD 1806, 8, 63)

O blagdanu u Napoleonovu čast:

DALMATINI, koji od NJEGA prijaste one početke od snažna zdravlja, koji će se sve to više ukripiti među vami, s kojima srčanim požudam ne imate se vi napuniti u ovom priuzoritom dnevnu! (KD 1807, 34, 268)

Hvarski biskup Galli u svom pismu osobito hvali Napoleona i njegovu vladu te ih naziva utjehom poslanom od Boga:

Ali Bog od radosti iz visoki nebesa naše žalosti, i nevolja koje nas pritiskivaju načinom čudnovatim nas utješi. (...) Mi svi ovo kušamo u čas kada smo bili za potopiti se, jedan vitez umnožiti ne samo prikaza nam misto od saranjenja dali k njemu nas privede ugodno i brzo. (KD 1806, 11, 87)

Slično o Napoleonu piše i opat Dominis Rabjanin:

Oni Bog promini najposlije udese, i postavi svrhu našim nesrećam. U svojoj desnici jakoj, i u ruci svojoj prostrtoj bojuje, putuje korakom od smrti i slavodobića s najsnažnijim, najvećim čovjekom među ljudima, najvećim Kraljem među Kraljevima. (KD 1807, 16, 125)

4.2.2 Francuska vlast u Dalmaciji

Jedan članak izvještava o tome kako je 1806. u Veneciji izdana knjiga Nikole Ivelija iz Splita. Na skoro dvije stranice piše se o sadržaju knjige. Zašto je ta knjiga zanimljiva za *Kraljski Dalmatin*? Na jednom mjestu spominju se vlast u Dalmaciji i Napoleon. Članak ukratko opisuje sadržaj knjige. Pisac s putovanja donosi mišljenje seljaka o novoj i prijašnjoj vlasti. Putuje u vlaške planine, zaustavlja se kod jedne kolibe gdje ga srdačno ugošćuje jedna obitelj. Starac iz

obitelj je i glavar sela. Putnik i starac razgovaraju, spominju dvije prethodne vlasti, mletačku i austrijsku. Uspoređuju ih sa sadašnjom vlašću Napoleona Velikog. Starac hvali sadašnju vlast nekoliko puta, nabraja mnoga dobra koja su dobili promjenom vlasti u Dalmaciji, i mnoga kojima se još nadaju.

U njima jesu spomenute njihove stare promine i dulje prikazane dva najposljednja vladanja, dugo padnuto Mletačko, i prikratko Nimačko. Sve prikazuju dva zborioca sadašnjemu vladanju Cesara i Kralja Italije NAPOLEONA Velikoga, i učinio prikupljenje pravedne pofale od njega, i od Privisokoga njegova Sina Principa i namisto Kralja od Italije pruža im se za izbrojiti tolika dobra koja u dilu napriduju primajući posli ovoga napoljidnjega prominjenja Dalmacia, i mnoga druga. Koja ufa, privida pače darži istinito. (KD 1806, 11, 84)

Za veličanje francuske vlasti koriste se razne vijesti. Tako je na primjer i s izvještajem o dolasku glavnog providura Marmonta u Šibenik. U članku se piše o promjenama koje su uslijedile dolaskom Francuza. Autor postavlja pitanje može li se naći ijedan Dalmatinac koji ne bi bio dirnut promjenama koje su Francuzi donijeli, a od kojih Dalmacija ima mnoge koristi, a mnoge ih još čekaju. U tu svrhu hvali se i veliki pothvat gradnje cesta koji je započeo general Marmont:

Kako igda ne viditi u ovom velikom djelu neizmorni barzi plod za nas, i čestitost sve to višu za naše nećake? (KD 1807, 22, 173)

Francuska uprava uvijek se povezuje s prepородom koji je Dalmacija doživjela i dalje doživljava pod novim režimom: „Vladanje državno počelo je veliko djelo od priporođenja dalmatinskoga“ (KD 1808, 46, 365). Hvali se njen trud oko napretka Dalmacije i sve dobro što je nova vlast donijela te se ističe zalaganje generalnog providura za daljnji napredak:

Radi toga ja sam duboko uglavljen, (...) i da nepristajno nastojanje Providura Generala učiniti će da dođe brzo ono vrime u komu Dalmacija izaći će jedno misto raskošno... (KD 1808, 46, 366)

Da bi se istaknulo koliko je bolja sadašnja uprava, uvijek se uspoređuje s prethodnim vlastima. Tako se, na primjer, u istom izvještaju naglašava:

Ovdi bijaše Dalmacija mletačka; iz njezinih ostanaka Hitropamet NAPOLEONA uzdignula je jednu novu i vikovitu uspomenu svojoj slavi, stvarajući jednu krajinu koja je dostojna pristojati savezom od bratinstva njegovem Kraljevstvu od Italije. (KD 1808, 46, 366)

4.2.3 Protiv Mletačke Republike i Austrije

Nova uprava u Dalmaciji nije propuštala nijednu priliku kako bi istaknula koliko su prethodne vlasti bile loše. To i nije bilo teško s obzirom na stanje koje su ostavile u Dalmaciji. „U vremenima dugoga vladanja mletačkoga, i kratkoga vladanja austrijskog ne zna se dobro za koji uzrok koji bijaše u istinu plod od slaba vladoznanja“ (KD 1807, 5, 34). Vlada mišljenje da su se bivše vlasti služile pogrešnim sustavom i vodile lošu politiku koja je nanijela puno štete Dalmaciji. Mletačka i austrijska vlast uvijek se opisuju negativnim atributima:

Za uhrabreniti jih i u isto vrime za činiti njimi poznati koliko su oboljili njihovo stanje, ima mnogo pruditi da poznadu i ostanu uglavljeni da pod prošlim Vladanjim radi nevidna reda, radi neumitnosti, ali rad kojega mu drago drugog uzroka kojega nami ne pristoji ni iskati, ni reći, bijahu podložni na zla nepristana na neizbignuta i svej to više teška. (KD 1807, 5, 33)

U članku koji kritizira mletačko postupanje s uzgojem i trgovinom duhana, Mlečani su označeni kao uzrok nevolja i teškog stanja u Dalmaciji:

Suviše je govoriti varhu nepodobnosti ovoga nereda, s kojim prihinjujući Kraljevinu od snažne pomoći, narod od jednoga vrila od bogatstva, težake od rabote za dobiti življenje; sva ova daržava ne samo bijaše daržana u nevolji, dali odviše oglobljena teškom trošnjom, i sve za dobitak nigda sitna poždarla poglavita Grada [za dobitak proždrljiva glavnog grada, op. V. P]. (KD 1807, 5, 34)

Zanimljivo je da Vicko Dandolo, generalni providur nove uprave, i sam Mlečanin, dijeli stav domaćeg stanovništva o karakteristikama mletačke vlade:

Mlečani, u ćudorednom i vojenom opsegu slabi, vladaju pucima lukavo, ili baš iz prevare [varancije]; jer im državno načelo bi rastaviti grad od grada, selo od sela, stališ od stališa, pak nek se otimlju i pravdaju; e dok se tim poslom bave, neće pomišljati i mišice svoje obraćati na pravu korist svoju. (Karlić, 1912: 80)

S obzirom na loše vladanje Mlečana koje je dovelo do zapuštene i zaostale Dalmacije, razumljiva je averzija domaćeg stanovništva prema svemu mletačkom.

Unatoč kratkom razdoblju vladanja zbog kojeg možda nije imala vremena popraviti stanje, austrijska je vlast jednako negativno atribuirana kao i mletačka. Unatoč veličini i snazi, Austrija nije uspjela bolje upravljati Dalmacijom. Neki uzrok tome vide u želji za što bržim dobitkom:

Može bit da je Austria prividila da imadući biti kratko i zato nije hotila upratiti se od ovih teških promina, i na izgled od Mletaka hotila je jedan barzi dobitak i bližni, sasvim da posli načineći se država sve to više nevojna, imadiaše vrimenom podniti stanovitu škodu. (1807, 5, 34)

4.3 Neprijatelj

U člancima *Kraljskog Dalmatina* jasno je mapiranje neprijateljskog prostora. Koristi se svaka prilika kako bi se neprijatelj ocrnio, prikazao slab i prestrašen. Najveći neprijatelj Francuske je Engleska i to je jasno vidljivo iz tekstova. Promjenom ratnih stanja i političkih struja u Europi mijenjali su se odnosi Francuske s drugim zemljama. S obzirom na to, mijenjao se i ton kojim se o njima izvještavalo u *Kraljskom Dalmatinu*. Tako je, na primjer, s Rusijom, koja je do 1807. i potpisivanja primirja označena atributima negativnog predznaka. Nakon političkih promjena slijedi i promjena negativnog diskursa u pozitivni:

(...) drugi narodi koji s njime (Napoleonom) ne opće dali ako jih ima koji ne opće s njime, stoje pristrašeni pazeći Čovika čudnovata: i ona ista dva Naroda očitih neprijatelja sasvim da škriplju zubmi rad napridobitna njegova primogućstva, silovani jesu podati bilige od nigda parvo kušana čuda, kojega njimi uzrokuje uzmnožita mišljenja... (KD 1807, 4, 26)

Autor jasno suprotstavlja dva vrijednosna pola. S jedne strane je Napoleon i svi njegovi saveznici, a na suprotnoj strani su *dva očita neprijatelja*, Engleska i Rusija. Izrazom čuđenja što uopće ima naroda koji nisu uz *Čovika čudnovata*, želi se istaknuti malobrojnost neprijatelja u odnosu na saveznike.

4.3.1 Engleska

U većini članaka u kojima se spominje, Engleska je vrijednosno obilježena kao najveći neprijatelj Francuske, a time i svih njenih saveznika. U tematskom pogledu prevladavaju ratne vijesti, nešto manje članaka izvještava o zasjedanju engleskog parlamenta, lošem stanju politike u Engleskoj, lošem stanju gospodarstva, osobito ako je takvo stanje posljedica ratnih prilika (npr. KD 1808, 22, 175; KD 1808, 36, 287).

Negativni atributi kojima se vrednuje Engleska potencirani su i zanimljivim mapiranjem prostora. U jednom članku Engleska se gotovo odcjepljuje od ostatka Europe zbog statusa

neprijatelja. Englezi su okarakterizirani kao osvajački narod, kao protivnici europskih vrijednosti i mira u Europi:

Europa jest jedna sama obitelj [obitio]: različni narodi koji su na njoj mogu biti daržani kako razlika uda radi njihove razlike ćudi,..., ali združena od jednoga općena duha, to jest od duha jednodušna za utvarditi varhu snažnih temelja mir općeni i slobod od mora. Jedan sami narod koji se nalazi na niki način odcijepljen neće da uđe [ulize] u ovi isti duh, pače vidi se da goji jedan duh posve suprotivan duhu općenom. Ovi narod želi učiniti vikovit rat meju narodim za daržati za sebe samoga targovanje svijuh mora od Svita i za skupiti u svoje ruke sva bogatstva od zemlje. (...) U jednu rič Inglezi darže Europu kakono jednu koloniju napućenu s'bijelim sužnjim. (KD 1808, 52, 415)

I u drugim člancima vidljivo je vrednovanje Engleske kao zajedničkog neprijatelja cijele Europe, a i šire:

Svak znade kolikom tvrdoglavošću od nekoliko vrimena, a sada navlastito stavila se je Engleska na rat strahoviti. Za sramotnu želju od dobitka rad kojega tlači pravdu, služi se nemilostjom, privarom, izdajom, ona se jest uzdignula suproč svimi; dakle svi suproč njoj za skaršiti usilnu njezinu poždarlost. (KD 1807, 4, 27)

Ne ostaje više nego kratka, slaba, i beskorisna suprotivnost od Otočana, koji su jošter Neprijatelji svega svita. (KD 1807, 30, 236)

Svi žele vidjeti poniženu Ingilteru. (KD 1808, 7, 51)

Takve vrijednosne prosudbe argumentiraju se, između ostalog, lošim ponašanjem Engleza u ratu. U članku koji izvještava o reakcijama švedskog kralja na napad Engleza na Dansku, prenose se dramatične osude engleskog ponašanja:

Navištaše na način pozakoniti da Kralj od Svezije teško je ukazao se rasrđen od onoga što Ingiltera učini protiv Danimarki. (...) oni koji čine da se ja mogu pridružiti k jednom ratu toliko nepravednu, oni me jošte ne poznaju. (KD 1807, 45, 356)

O reakcija na taj događaj izvještava se i iz Njemačke:

Ono što učini Inghiltera protiv Danimarki uzrokovalo je i u Nimačkoj zemlji jednu sarditost ništa manju od one koja kraljuje u Franci. (...) Sva srca ljute se protiva tolikoj nemiloi nepravednosti i svi vapiju za one koji su bili oglobljeni. (KD 1807, 51, 402-403)

Kako možemo vidjeti iz navedenih primjera, Anglo-danski rat prilika je za izvještavanje o političkim reakcijama kraljevskih dvorova i diplomatskih krugova. Motiv onoga „što učini Engiltera protiv Danimarki“ (KD 1807, 45, 356) koristi se kako bi se prikazalo tko i kako reagira na engleski napad na Dansku. Osim iz Švedske i Njemačke, saznajemo i negativne reakcije iz Rusije:

Slušamo da lord Levison – Govver, novi poklisar Ingleski u Rusiji, prosio je biti prizvan natrag, i da čini takova prijavljena koja kažu da misli brzo odiliti se. Veli se da Cesa Alessandro pokle je doznao što učini Ingiltera protiv Danimarki, nie hotio priati u svoj Dvor lorda Govvera. (KD 1807, 45, 356)

U članku u kojem piše o tome kako danski kralj vraća engleskom kralju poklon koji je dobio prije nekoliko godina, možemo pročitati nekoliko ključnih predodžbi o Engleskoj. Prvo, danski kralj ponaša se „gospodski“, Englezi ne. Englezi su *nemili neprijatelj*, a sve završava dramatičnim prekidom svih sveza Danske i Engleske što još jednom potvrđuje stajalište da je Engleska neprijatelj svima.

Ovi gospodski način od djelovanja kaže koliko je različno sarce Principa danimarkeskoga od sarca naših nemilih neprijatelja: i kaže tolikođer svemu Svijetu da ne može biti više ikakova općenja među Danimarkom i Ingilterom sasvim da samovladaoci ovizih dviju kraljevna združeni jesu savezom od kervi. (KD 1808, 1, 2-3)

Također, negativno se atribuiru svatko tko je u savezu s Engleskom. Na primjer, ponašanje portugalskog dvora osuđuje se kao sramotno jer su engleski saveznici, a to je i uzrok „od smiha i pogarđenja sviju puka“ (KD 1807, 46, 365). Kada je francuska vojska okružila Lisabon, portugalski vladar, ne želeći otjerati Engleze, napustio je grad odnijevši svo blago sa sobom. U članku se izvještava o bijegu te se osuđuje njegov čin: „Vas grad hudi način s kojim se je podnio Princip Vladajući, nitko ne razumi kako igda Inglezi mogu toliko u njegovem sarcu da radi njih gubi svoje Kraljevstvo“ (KD 1808, 1, 1).

Nizu negativnih atributa dodaje se i vrednovanje neprijateljskih vojnih vještina:

Obiknuti Iglezi biti razbijeni svuda gdi se zaratiše na kopnu, (...), i njihova slipost čini njimi virovati da jedna vojska britanska moći je odiliti protivu jednoj vojski franačkoj! (KD 1808, 43, 344)

4.3.2 Rusija

Rusija se do potpisivanja primirja s Francuskom vrednuje negativno te dijeli atribut neprijatelja s Engleskom. Osim ratovanja protiv Napoleona, tematski su najzastupljeniji ruski sukobi s Turskom, koja je francuski saveznik: Moskva „jest vavik Turčinova neprijateljica“ (KD 1807, 4, 30):

Kada je Moskva bez razloga zametnula rat suproč Turčinu, učinila jest da je našla dobar čas u kojem budući Franza zaratila se Prusijom, ne mogaše braniti Turčina, svoga Prijatelja. (KD 1807, 3, 19.).

Tematski su zastupljene i ruske vojne intervencije na Jadranu. Rusima se zamjera poticanje Dalmatinaca i Dubrovčana na bunu protiv francuske vlasti:

Hoteći postaviti svarhu poticanju Moskovaca koji suproč zakonom od poštenja ne čine rat u ovim stranam nego uzbuđujući sunechienja, i plaćajući karvnike: i hoteći sahraniti puk od Dalmacije, i od Krajine Dubrovačke od onizih nesrića Moskovci s laživim obećanjima, i opakim prihinjenjem navode varhu njegove slave. (KD 1807, 26, 206)

Izvještaji o bitkama uglavnom su neutralnog tona. Piše se o broju vojnika, ishodu bitke, broju zarobljenih. Iako je Rusija jedina sila koja se na kopnu može nositi s Napoleonom, negativno se vrednuju vojne vještine ruske vojske, slično kao i engleske:

Rusija ne može zanikati da je Francuska nadhodi u znanju u naredbam u hitrini vojničkoj. Ali izvan ovoga Rusija nema ni toliko vojnika ni toliko naučnih hrabrenih vojvoda: ona nema ni treći dio vojnika naučnih koliko Francuska. (KD 1807, 4, 29)

Već sredinom 1807. dolazi do potpisivanja primirja i promjene vrijednosne paradigme prema Rusiji u *Kraljskom Dalmatinu*. Sada se vrijednosno označuje kao prijatelj:

Ova dokazanja Pozakonjena jesu jedan novi bilig od dobra prijateljstva srično povraćena i utemeljena meju njihovim Veličanstvima Cesarim od France, i od Moskovije, i potvarđuju stanovitost pribarza mira. (KD 1807, 31, 241)

Često se vrlo tendenciozno izvještava o prijateljstvu francuskog i ruskog cara „Dva Cesara živu zajedno mnogo prijateljski. Oni često stoje zajedno jedan dio noći. Europa ima stanovito čekati najčestitije plodove od ovizih dogovora,...“ (KD 1808, 45, 358)

Sklopljeni savez s Rusijom, dotadašnjim neprijateljem, opravdava se plemenitom željom Napoleona da Europi osigura zajednički mir. No, zapravo, izvještaji o prijateljstvu Rusije i

Francuske koriste se kako bi ocrnili Englesku. Na primjer, u tekstu koji prenosi očitovanje Rusije o prekidu saveza s Engleskom: „Za dva puta G. V. Cearsko uzelo je oružje više nego za svoju, za korist od Ingiltere: i zaludu nastojao je da i Ingiltera združi djelovati skladno za njezino isto dobro“ (KD 1808, 1, 3).

U duhu francusko-ruske politike, Englesku se optužuje da ne želi mir u Europi već i dalje potiče na rat, te radi protiv francuskog i ruskog nastojanja oko mira. O raskolu engleskog i ruskog saveza piše se vrlo dramatično: „Cesar (ruski) navišta da on razrušuje za vazda sva pisma prvo učinjena meju Velikom Bretanjom i Rusijom, a osobito pogodbu učinjenu na 7. svibnja 1801.“ (KD 1808, 1, 5).

5. REKONSTRUKCIJA I ANALIZA KNJIŽEVNIH PREDODŽBI I STEREOTIPA O VLASTITOJ ZEMLJI I NARODU (AUTOPREDODŽBE)

Dalmacija se u *Kraljskom Dalmatinu* već od uvodnika u prvom broju definira kao vlastiti prostor:

Parvo svega na ovi list bit će metnute Stvari, i novine unutrenje od Dalmacije, (...), i po kojim po isti način bit će opomenut naš Narod... (KD 1806,1,2)

U periodiku nalazimo autopredodžbe o Dalmaciji kao geografskom prostoru te o Dalmatincima kao domaćem stanovništvu. Već u prvom broju *Kraljskog Dalmatina* uspostavlja se slika Dalmacije kao slavne i plodne provincije, ali zapuštene zemlje koja je dugo trpjela nevolje:

Ova Država za toliko, i toliko vikova na glasu, i proslavliegnu, koju tugu, kolike nevolje nije igda trpila! Priduge i prižestoke brez mire rate, brez broja poplavita usilna naskočenja, inostranski Naroda, neizrečena razrušenja, brezredna razdilegna, vladanja bez ijedna ganutja, i milosrđa, odvitnike nevrídne, branitelje neumitne, ova, i druga neizbroena rinuli su ovu Daržavu plodnu, i od pročinjenja i obratili u jedno misto od zapuštenja, i tamnosti, misto koje prolazeći je ganjiva na plač, i milosrđe. (KD 1806, 1, 1)

O Dalmaciji se u periodiku govori na dva načina. U političkom smislu, ona se naziva provincijom („Daržava“) talijanskog Kraljevstva. Ta politička odrednica javlja se u tekstovima neutralnog tona, i zapravo nije osobito naglašena.

K'nutrenjim od Dalmacije novinam priložit će se itoredne, oliti pulitiče Kraljevstva Talijanskoga nesamo,... (KD 1806, 1,2)

Najčešće se o Dalmaciji govori kao o domovini („otadžbina“). Taj atribut doprinosi definiranju Dalmacije kao vlastitog prostora, a tekstovi u kojima se koristi su pozitivnog emocionalnog tona. No, postoji primjer tekstova u kojima se dva načina miješaju, te se naglašava pripadnost provincije Dalmacije talijanskom Kraljevstvu:

Prilipa, i dragocijena nadstava Kraljevstvu Italijanskom jest prostarta Dalmacija budući blizu njega, suproč njemu, i njegova Država. (KD 1807, 4, 28)

Najčešći atributi kojima se opisuje Dalmacija su: plodna, prostrta, zanemarena zemlja slavne prošlosti.

Stavimo se kazati ona razmišljanja koja brez muke može svak učiniti varhu ove prostrane Države, ne vadeći ni iste poglavite Gradove. (KD 1807, 2, 12)

Kada se govori o prostranoj zemlji misli se na slabu naseljenost dalmatinskog prostora. Problem slabog prirasta stanovništva tema je mnogih članaka, kao i mjere koje vlast poduzima kako bi taj problem riješila. „Dalmacija nahodi se puno malo napućena“ (1808, 25, 196). (Npr. 1809, 5, 33–35; 6, 41–45)

Često se u člancima analizira gospodarsko stanje Dalmacije. Dalmacija se opisuje kao plodna zemlja koja bi mogla prehraniti puno ljudi, ali nema dovoljno ni za vlastito stanovništvo: „Puk koji jest u malahnom broju ne samo prilikovano s'zemljom koja se može raditi, dali i s'zemljom koja se radi, ne ima hrane potribite...“ (1808, 25, 196).

I uistinu: ovdje imamo neizmjerne prostranost pridrobnih baština, čestito podneblje i podobno za svaku hitrinu težačku, krajina postavljena jest na more i podobna radi toga prominiti svoje plode od druge trgovine toliko inostranske koliko narodne. Sa svimi ovim naravskim koristim ima nikoliko vikova da ovdje ima vazda malo puka, nevolja, neumitnosti, pomanjkanje svakoljetno od hrane, i ceste smartne skupoće. (1809, 9, 65)

Dalmacija ima mnogo neiskorištenog ekonomskog potencijala, ali je gospodarski slabo razvijena, iako su Dalmatinci sposoban i nadaren narod.

Svak vidi da ona jest podobna od mnoge obilnosti težaske toliko radi lipa podneblja u kojem se nahodi, koliko radi tustih, i prostartih njezinih zemalja. Sasvim time ne vidi se nego teška, nevolja u puku, neplodnost i zapuštenje u polju. Njezino mjesto prikazuje se najpodobnije za uzdignuće na najlipšu uljudnost, a njezini puci vide se posve neumitni i u parvim početkim od težanja. (1807, 2,12)

Slaba gospodarska razvijenost Dalmacije posljedica je višestoljetne zanemarenosti. Za njenu zapuštenost krivi se prošla vlast, najčešće mletačka, a ponekad i kratka austrijska.

U vremenima dugoga vladanja mletačkoga, i kratkoga vladanja austrijskog ne zna se dobro za koji uzrok koji bijaše u istinu plod od slaba vladoznanja, ali od strašivih opaza, (...) bijaše od teške škode ovim mjestim. (1807, 5, 34)

Dalmacija je mogla napredovati da nije bilo „nepodobnosti prošastih vremena“ (1806, 5, 35). „Uzrok dakle svega ovoga biju vaše stare nepodobne uprave“ (1806, 3, 19). Atribut zapuštena koristi se i u značenju nesretna: „Među to nesrićna Dalmacija svuda odavaše zločiam“ (1808, 24, 191). Sliku Dalmacije kao zapuštene zemlje nalazimo kroz gotova sva godišta periodika:

Potom toga Gosp. Bran Josip Semonich izustio je jedan mnogo naučan razgovor u kojem pokle sakupi zgrade od godišta 1400 žalujući zapuštenu Dalmaciju... (1806, 21, 162).

Dalmacija osuđena na bid radi događaja političkih od toliko vikova, dužna jest velikome NAPOLEONU nenadgne uzrasti je svake čestitosti. (1806, 22, 175)

Sva ova zla, ako se dobro promisli, izlaze iz jednoga samoga vrutka. Davni prošjasti zakon vladaoni hoćase da Dalmacija bude nevoljna, i toliko jer svako godište hoćahu oni vladaoci iz nje izvaditi što veće mogahu. (1809, 9, 65)

Osim vremena loše vlasti, u tekstovima se spominje i slavna prošlost Dalmacije. „To više nova blagodarenja podat će se ovome starom, slavnom, virnom, i nevoljnom Dalmatinskom puku“ (1806,18, 138).

Takav diskurs najčešće se koristi u tekstovima koji sadrže pozive u vojsku. Njima se nastoji pridobiti što više mladića za Napoloenove čete:

...dužni jesu Dalmatini dilovati za jedan Kralj veliki, slavni, i dobrodarni, koji jest govoria da oće voždignuti Dalmaciju na staru sjajnost i veličanstvo. (1806, 6,43)

Sličnu funkciju imaju i opisi dalmatinskih vojnika. U pozivima se naglašava njihova hrabrost čime ih se nastoji potaknuti na prijavu u vojsku. Vrijeme izlaženja periodika vrijeme je intenzivnih ratnih zbivanja u Europi i potreba za vojnom snagom je velika. Hrabrost je poželjna osobina vojnika iz graničnih područja kakva je Dalmacija.

Dalmatinci su poznati kao dobri vojnici:

Oni Dalmatini koji u perva vrmena jesu bili naj hrabreni, i virni soldati? Oni Dalmatini napokon, da i pod sveršeno Vladanje nimačko, jesu dostojni bili od prigledanja za njiova valjanost u vojništvo? (1806, 6, 43)

Često se u kontekstu slavne prošlosti Dalmacije spominje vojna hrabrost Dalmatinaca. Makarski biskup u svom pastirskom pismu upućuje poziv mladićima u vojsku i piše o tome kako su slavni povjesničari još od antičkih vremena hvalili vojne sposobnosti dalmatinskog naroda:

Ovo je oni čas pravi, u kojemu se imade oglasiti vaša izvrsnost. Pisaoci vikova najdalji pohvalili su dostojno vridnost, i hrabrenost junačku Dalmatina. Vaši stari boj su bili kako Vitezovi za mnogo godišta s najvećim, i s najsnažnijim pucima stari Garka, i Rimljana. (...) A Ciceron reče u svojoj knjizi: (...) Dalmacija puka hrabreni Viteška Zemlja. (1806, 10, 77)

Nadalje, dalmatinski narod karakterizira se kao vrijedan, plemenit i vjeran. Od prvog godišta i dalje to su ključni pozitivni atributi kojima se opisuju stanovnici Dalmacije:

Evo me daklem meju vami, o Hrabreni, i *virni* Narode Dalmatinski. (1806, 1,3)

...vridni i plemeniti, premda dosada malo sritni, Narod od Dalmacije. (1806, 1,1; slično 1806, 8, 58; 10,73)

Vjernost je osobito važan atribut karakterističan za tekstove koji pozivaju na odanost Napoleonu i novoj vlasti. „Vi, virni Dalmatini uzderžite netakmenu onu viru, ljubav i kripost koje su vas vazda dičile“ (1806, 9, 66). „Virnost, i hrabrenost vazda jesu pečatile podložnika Dalmatina“ (1807, 4,32).

Odanost naroda postaje osobito poželjan atribut tijekom sukoba s Austrijom i pobune stanovnika protiv francuske vlasti. Mnogi stanovnici pribjegli su na stranu austrijske vojske ili pomagali neprijateljskoj strani. Vođa pobune bio je fra Andrija Dorotić. U članku koji osuđuje fra Dorotića Dalmatince se poziva na vjernost vladi:

Ko će biti oni junački Dalmatin koji će osloboditi svoju otačbinu od ove nakaze? On će se povratiti kući s onim darom koji se pristoji jednom virnom Dalmatinu za takovo junaštvo. (1809, OZNAGNEGNE, 1)

U tekstovima *Kraljskog Dalmatina* mogu se pronaći i negativni atributi dalmatinskog stanovništva. Glavne negativne karakteristike su korupcija i svadljivost. U jednom tekstu navodi se kako bi trebalo prekinuti sa sklonošću Dalmatinaca da im se za svaku učinjenu uslugu daju darovi (1806,7, 49–50). O svadljivoj naravi stanovništva svjedoči velik broj parnica o kojima se izvještava. Uzrok tome može biti i loša mletačka vlast koja, između ostalog, nije uopće rješavala sudske parnice. Problem su i podjele u društvu. To je vidljivo iz tekstova u kojima se prozivaju pojedinci koji unose razdor:

(...) niki ljudi vazda neprijatelji svoje otačbine, vazda nemirni, vazda skončani od oholosti, uzbuditi one zločeste nenavidnosti, ona gidovita naticanja, koja za toliko godina ali više ali manje očito razdirahu ovu državu,(...) (1807, 39, 312).

Kao negativni atribut dodaje se i opća lijenost stanovništva, osobito seljaka. No, kao i drugim nevoljama, i ovoj karakteristici uzrok se nalazi u lošoj prethodnoj vlasti:

Općena Linost od puka navlastito seljanskoga može se reći stanovito da je uzrokovana najviše od teške nevolje od koje misli da mu nije mogoće izbaviti se. (1809,14,107)

Slijedom nepovoljnih političkih događaja za francusku vlast u Dalmaciji, u zadnjim brojevima *Kraljskog Dalmatina* pozitivni atributi odanog i zahvalnog naroda mijenjaju se u negativne.

Tako Dalmatinci postaju nezahvalni i neposlušni. Nezahvalni jer nisu znali cijeniti blagodati Napoleonove vlasti, a neposlušni jer su odbjegli na neprijateljsku stranu.

Vi poznajete dakle i nesriće koje moglo bi pritegnuti varhu vas zlo djelovanje vaše i vaš neposluh.
(1809, 39, 287)

6. ZAKLJUČAK

U radu je prikazan imagotipski potencijal *Kraljskog Dalmatina*. *Kraljski Dalmatin* prve su novine na hrvatskom jeziku i jedan od važnijih periodika u hrvatskoj književnoj kulturi prve polovice 19. stoljeća. Izlazile su u Zadru u doba francuske vlasti, između 12. srpnja 1806. i 1. travnja 1810. godine kao tjednik, a od sredine 1809. povremeno. *Kraljski Dalmatin* je imagološki zanimljiva publikacija zbog konteksta u kojem je izlazio i komplicirane političke situacije tog razdoblja. Cilj i svrha pokretanja periodika vezana je uz dolazak francuske vlasti u Dalmaciju. Nakon što postaje generalni providur, Mlečanin Vincenzo Dandolo pokreće *Kraljski Dalmatin* s ciljem uspostavljanja i učvršćivanja francuske uprave u Dalmaciji. Bio je to najbolji i najbrži način na koji je mogao doprijeti do domaćeg stanovništva s obzirom na otežano jezično sporazumijevanje. List je postao moderno sredstvo javnog priopćavanja i službeno glasilo vlade. *Kraljski Dalmatin* trebao je poslužiti Dandolu u nastojanjima da obnovi zapuštenu Dalmaciju.

Cilj ovog rada bio je utvrditi imagotipski potencijal *Kraljskog Dalmatina*, istražiti koji su geokulturni prostori zastupljeni u *Kraljskom Dalmatinu*, na koji su način prezentirani te kako su vrednovani. Nastojalo se pronaći i analizirati heteropredodžbe i autopredodžbe geokulturnih prostora zastupljenih u periodiku.

Tematski najzastupljeniji prostori u *Kraljskom Dalmatinu* su Dalmacija, Francuska, Italija, Austrija, Rusija, Španjolska i Engleska. Nešto manje zastupljeni prostori su Osmansko Carstvo (Turska), Portugal, Švedska, Danska, Prusija (Njemačka). Imagotipskom potencijalu *Kraljskog Dalmatina* doprinosi i vrednovanje geokulturnih prostora s obzirom na to koji se prostor određuje kao vlastiti, a koji kao strani? *Kraljski Dalmatin* Dalmaciju definira kao vlastiti geokulturni prostor što je vidljivo već u članku prvog broja u kojem se objašnjava smjer i sadržaj lista, a koji navodi da će se u listu objavljivati stvari i novosti koje se tiču Dalmacije. Najviše članaka u *Kraljskom Dalmatinu* tematski obrađuje Napoleonove ratove i stoga je glavno semantičko polje iz kojeg se mogu sažeti ključni atributi tematiziranih geokulturnih prostora 'rat'. Strani prostori vrednuju se pozitivno ili negativno s obzirom na to jesu li Napoleonovi saveznici ili neprijatelji.

U *Kraljskom Dalmatinu* pozitivno se vrednuju prostori koji su pod Napoleonovom vlašću, zemlje koje ratuju na francuskoj strani, a negativno se vrednuju sve neprijateljske zemlje. Francuska je primjer pozitivne heteropredodžbe. Atribuirala se kao veliko i moćno carstvo na čelu s najboljim vladarom svijeta, Napoleonom. Vrijednosne predodžbe o Francuskoj mogu se

pronaći u poslanicama biskupa, ratnim izvještajima i vijestima o francuskoj upravi u Dalmaciji. U tekstovima se veliča francuska vlast, uspjeh francuske vojske i Napoleon. Primjer negativne heteropredodžbe je Engleska, glavni neprijatelj Francuske, pa tako i neprijatelj svih naroda. Koristi se svaka prilika kako bi se neprijatelj ocrnio, prikazao slab i prestrašen. Također, negativno se atribuiraju svatko tko je u savezu s Engleskom.

Dalmacija se u *Kraljskom Dalmatinu* od prvog broja definira kao vlastiti prostor. Najčešći atributi kojima se opisuje Dalmacija su: plodna, prostrana, zanemarena zemlja slavne prošlosti. Najčešće se o Dalmaciji govori kao o domovini („otačbina“). Dalmatinski narod karakterizira se kao vrijedan, plemenit i vjeran. Vjernost je osobito važan atribut karakterističan za tekstove koji pozivaju na odanost Napoleonu i novoj vlasti. U tekstovima *Kraljskog Dalmatina* mogu se pronaći i negativni atributi dalmatinskog stanovništva. Glavne negativne karakteristike su korupcija, svadljivost i opća lijenost stanovništva.

Kraljski Dalmatin dragocjen je izvor za proučavanje dalmatinske kulture s početka 19. st. te pomoć u rasvjetljavanju prilika i stanja u Dalmaciji tijekom tog razdoblja. S imagološkog stajališta pokazao se kao vrijedan izvor za proučavanje dalmatinskog kulturnog imaginarija.

7. LITERATURA

IZVORI

Kraljski Dalmatin = Il regio Dalmata: 1806-1810: pretisak, I-IV. Ur. T. Maštrović. Zagreb – Zadar: Erasmus naklada, Nacionalna i sveučilišna knjižnica; Sveučilište u Zadru, Odjel za informatologiju i komunikologiju. 2006–2007.

Kraljski Dalmatin = Il regio Dalmata: 1806-1810: pretisak, Peti svezak, Knjiga o Kraljskom Dalmatinu. Ur. T. Maštrović. Zagreb – Zadar: Erasmus naklada, Nacionalna i sveučilišna knjižnica; Sveučilište u Zadru, Odjel za informatologiju i komunikologiju. 2011.

LITERATURA

1. Brešić, Vinko. 2014. *Praksa i teorija književnih časopisa*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
2. Florack, Ruth. 2007. „French“. U: *Imagology : the cultural construction and literary representation of national characters : a critical survey*. Ur. M. Beller, J. Leerssen. Amsterdam; New York: Rodopi, 154-158.
3. Hergešić, Ivo. 2005. *Hrvatske novine i časopisi do 1848.; Hrvatske sudbine*. Zagreb: Ex libris.
4. Horvat, Josip. 2003. *Povijest novinstva Hrvatske: 1771-1939*. Ur. M. J. Mataušić. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
5. Karlić, Petar. 1912. *Kraljski Dalmatin: (1806.-1810.)*. Zadar: Matica dalmatinska.
6. Pageaux, Daniel-Henri. 2009. “Od kulturnog imaginarija do imaginarnog”. U: *Kako vidimo strane zemlje: Uvod u imagologiju*. Ur. D. Dukić, Z. Blažević, L. Plejić Poje, I. Brković. Prev. S. Šoštarčić. Zagreb: Srednja Europa, 125-150.
7. Vrandečić, J., i Čuka, M. 2007. „Revolucija bez Marianne: javne proslave francuske uprave u Dalmaciji“, *Školski vjesnik*, 56 (1–2), str. 31–47.